

Сергій Грабовський

ДІАГНОЗ: РАК ДУМКИ, АБО ПРО ЛІБЕРАЛІЗМ І ОБ'ЄКТИВНІСТЬ РОСІЙСЬКИХ НАУКОВЦІВ

Поза сумнівом, Марк Солонін – один із найвизначніших сучасних російських істориків із-поміж тих, хто займається неймовірно складним комплексом проблем, пов'язаних із Другою світовою війною. Книги та статті цього автора зруйнували цілу низку догм ще сталінського карбу та новітніх міфологем, у тому числі й витворених за останні десятиріччя науковцями загалом прогресивного напрямку. Безжальний інженерний розум дослідника (він закінчив Куйбишевський авіаційний інститут і шість років працював конструктором у “закритому” КБ), уміння “витягати” із документів те, чого в них не бачать інші, а на додачу послідовні ліберальні переконання зробили з нього ледь не більш ненависну для неосталіністів усіх гатунків постать аніж уславлений Віктор Суворов. Однак, попри все, лише в Росії загальний наклад його книг перевищив чверть мільйона примірників.

І тут доводиться написати сакраментальне “але”...

Стосується воно висвітлення Солоніним діяльності ОУН у передвоєнні роки і під час Другої світової війни.

Квінтесенцію поглядів дослідника на український націоналізм містить об'ємна стаття “Наша влада буде страшною...”, вміщена у виданій в 2010 році книзі “Нет блага на войне” (Москва: Яуза-пресс, 2010. — 288 с.). В анотації до книги йдеться: “Тьмы низких истин мне дороже нас возвышающий обман...” Многие эпизоды Второй мировой были описаны (или, напротив, преданы забвению) именно с этих позиций. С таким отношением к урокам трагического прошлого спорит известный историк Марк Солонин. В его новой книге речь идет именно о тех событиях, которые больше всего хотелось бы забыть: соучастии СССР в развязывании мировой войны, гибели сотен тысяч жителей блокадного Ленинграда, «Бабьем бунте» в Иванове 1941 года, бесчинствах Красной армии на немецкой земле, преступлениях украинских фашистов... Автор не пытается описывать эти ужасы «добру и злу внимая равнодушно», но публицистическая страстность в изложении сочетается с неизменной документальной точностью фактов”* [5, с. 4].

На жаль, останнє твердження – у тому, що стосується українського націоналізму, – м'яко кажучи, дуже перебільшене.

Подорож у вигадану Галичину

Почнімо із назви статті. Її Солонін узяв у лапки – мовляв, це цитата мовою оригіналу, що характеризує настанови українських націоналістів: “Наша влада буде страшною...” Справді, говорив свого часу Степан Бандера щось подібне. Але не зовсім таке: “Наша влада буде страшною для наших ворогів”. Є деяка відмінність, чи не так? А “наша влада буде страшною” – це не Бандера так казав, це Олень Бузина вклав такий вислів у уста лідерів ОУН (р), а потім його повторив Солонін.

А тепер звернімося до тексту статті. На її початку Солонін стверджує: “Восточная (украинская) Галиция, т. е. территория восточных предгорий Карпат с городами Львов, Самбор, Стрый, Галич, Станислав (ныне Ивано-Франковск), Коломыя, Тернополь, Збараж, Броды, никогда, ни одного дня, не была частью Российской империи” [5, с. 102]. Перша велика неточність. У 1810–1815 роках

Тернопіль належав Російській імперії і був центром окремої адміністративної одиниці на території Галичини – Тернопільського краю. А ще Галичина побувала у складі Російської імперії під час Першої світової війни, коли була загарбана російською армією. Тоді Галичина була виділена в окреме генерал-губернаторство, у вересні 1914 року губернатором був призначений граф Бобринський – персонаж чорносотенних поглядів. Під час повторного захоплення частини Галичини в 1916 році генерал-губернатором став генерал Трепов. На початку квітня 1915 року до Львова навіть приїхав російський імператор Микола II, який потім відвідав і Перемишль. На вокзалі хлібом-сіллю його зустрічала делегація місцевих москвофілів, серед яких був й Олександр Галан – батько комуністичного публіциста Ярослава Галана.

Описуючи інакшість Галичини, Солонін посилається на... Тараса Бульбу. Мовляв, він би не визнав той край своїм. Химеричний гоголівський персонаж, який, спалюваний на вогнищі, волав “клятим ляхам” про якогось там “православного царя”, звичайно, не визнав би (до

* Я свідомо не перекладаю цитати із книги М. Солоніна: тут кожен нюанс грає свою роль. – Авт.

речі, тільки в другому варіанті “Бульби” Гоголь зробив свого героя апологетом московського самодержавства, перший варіант книги, високо оцінений Пушкіним, був вільним від ідеологічних нісенітниць). А от цілком реальний Богдан Хмельницький, який, до речі, навчався у Львові, прагнув приєднати ці землі до своєї держави – аж по Віслу, “як за давніх князів руських”. Але цього Марк Солонін не знає чи не хоче знати. В його описанні розвитку української культури в Галичині у ХІХ столітті немає жодного слова про духовний вплив Наддніпрянщини, Шевченка, Драгоманова, про наддніпрянські гроші, на які було засноване НТШ, про Грушевського, про символічний шлюб Івана Франка, про постійні видання книг східноукраїнських літераторів у Галичині через цензурні утиски в Російській імперії. І ні слова про те, що того ж 1907 року, коли російський прем'єр Століпін розігнав ІІ Державну думу і запровадив вкрай антидемократичний виборчий закон, в Австро-Угорській імперії відбулися перші вибори на основі загального виборчого права. І на них українські націонал-демократи блокувалися... з ким, як ви гадаєте? Із сіоністами: свідомі євреї у селах і містечках голосували за українських кандидатів, а свідомі українці у тих містах, де етнічних українців було мало, – за єврейських. І здобули спільний успіх! Але це не цікавить Солоніна...

Натомість він перемішує грішне з праведним: “Русскую императорскую армию в Карпатах встречали отнюдь не цветами. Российские власти в долгу не остались, и из Галичины были депортированы десятки тысяч украинских активистов, представителей интеллигенции и униатского духовенства (правда, до Сибири эти эшелоны так и не доехали – в России началась революция...)” [5, с. 106]. Це як? Масові депортації були в 1914 і на початку 1915 року, отже, ешелони їхали до Сибіру понад два роки? Невже Сибір десь на Марсі? І навіть коли йдеться про другу хвилю, про депортації 1916 року, важко уявити собі розтягнений на багато місяців рух ешелонів із спецпереселенцями. Ну, а твердження Марка Солоніна, що “...в апреле 1920 г. Петлюра и Пилсудский заключили соглашение о создании «польско-украинской конфедерации» [5, с. 108] – це взагалі поганий анекдот, який не варто коментувати.

І де ж поділося філігранне вміння працювати з документами, яким заслужено вславився Марк Солонін? Де його світлий аналітичний розум?

Ось як аргументує російський історик ідейну спорідненість українського націоналізму 1920–1940-х років (який він називає “інтегральним”) із фашизмом: “Интеграл – это объединение, соединение, суммирование. В данном случае это слово было, по сути дела, «калькой», синонимом того же понятия («связка», «пучок»), которое в итальянском языке легло в основу термина «фашизм» [5, с. 111]. Але ж насправді термін “інтегральний націоналізм” Дмитром Донцовим і його послідовниками (проти яких спрямовані інквенти Солоніна) майже не вживався: йшлося про “чинний націоналізм”, тобто націоналізм дієвий, націоналізм учинків, а не словес, як це було за Центральної Ради. З дією, а не словесною риторикою, пов'язана і нехоть націоналістів того часу до “демократичної балаканини”. І ще: лейтмотивом текстів Донцова було ствердження європейськості України, “фавстівської людини”. А щодо поваги до Муссоліні, яка там простежується, – так навіть Черчилль у 1920-і, поки не усталився остаточно тоталітарний режим, позитивно говорив про нього. І взагалі: “антимоскальська риторика” Донцова, якого Солонін намагається виставити ледь не одноклітинним фанатиком-ідеологом, зовсім не примітивна: “Коли читаємо... історію Європи, – читаємо історію її народів. Читаючи історію Росії – не бачимо нічого, окрім темної маси, що сліпо віддана своїм вождям, рухається нині в одному, завтра в другім напрямку... Там – історію робили класи, партії, нації та великі одиниці, суспільність. Тут – держава, уряд, що скували і класи, і одиниці, і суспільність”. І ще: “Мусимо викохати в собі душу, яка б могла успішно протиставитися душі Івана ІV, яка переживає в Росії свою безнастанну реінкарнацію”. Невже ж це все фашизм?

Звичайно, Донцов – складний і суперечливий теоретик, і далеко не все в його доробку прийнятне. Та це зовсім не той персонаж, яким його подає Солонін.

Інші “аргументи” Марка Солоніна також на користь спорідненості українського націоналізму з фашизмом та нацизмом – з того ж розряду: “...В апреле 1941 г. на 2-м Великом Сборе (Съезде) бандеровской ОУН в качестве символа движения был принят черно-красный флаг (у германских нацистов – черная свастика в белом круге на фоне красного знамени)” [5, с. 117]. Цікаво, як у цьому сенсі бути із прапорами кубинських повстанців чи сандіністів – ці політичні рухи теж були нацистами? А як щодо анархо-синдикалістів, у яких такі самі стяги?

Пацифікація й фальсифікація

Та це все квіточки. Ягідки щойно визрівають. Ось одна з них – описання страхітливої діяльності українських націоналістів у передвоєнний період. “Про деятельность ОУН в 30-е годы (постоянное провоцирование польских властей с целью «поддержания масс в состоянии революционного кипения», разорванные и втопанные в грязь польские флаги, избияния польских учителей, выстрелы из-за угла, «экспроприации», теракты против польских чиновников, постоянный поиск и убийства «изменников» среди своих, убийства «пособников

польских оккупантов» из числа здравомыслящих украинских интеллигентов) написано немало, все интересующиеся без труда найдут соответствующую литературу. В самом кратком изложении напомним, что реакция польских властей была вполне предсказуемой: тысячи украинцев были арестованы, сотни крестьянских хат сожжены в ходе «зачисток», проводившихся польской жандармерией в украинских селах во время т. н. «пацификации» («замирения») 1930 года (правда, по версии польских историков, «пацификация» была вызвана волной массовых поджогов польских крестьянских хозяйств). Вершиной «достижений» боевиков ОУН стало убийство 15 июня 1934 г. министра внутренних дел Перацкого» [5, с. 119-120], – майже у памфлетному стилі пише Солонін.

Агов, а де тут факти, які виходять за межі памфлета? Скажімо, що 1918 року в Західній Україні налічувалося 3600 українських шкіл. За польського режиму в середині 1930-х їхня кількість зменшилася до 461, з яких 41 була приватною. Чи не пояснює це причини побиття тих учителів, які були носіями колонізаторської політики Варшави? А розірвані польські прапори – чи не тому їх дерли на клапті, що умовою, з якою Ліга Націй 1923 року передала Польщі Галичину, було надання краєві широкої територіально-політичної автономії – умовою, яку офіційна Варшава не виконала? Ну, а сама пацифікація не може знайти пояснення без розгляду більш загального явища – так званої «санації», запровадженої в Польщі авторитарним режимом Юзефа Пілсудського.

Річ у тому, що влітку 1930 року загальнополітична ситуація в Польщі загострилася до краю. Проти авторитарного режиму консолідувалася цілком легальна опозиція в особі лівих і центристських польських партій. Ці партії готували активні дії проти чинної влади. Створена за рік перед цим ОУН вирішила скористатися кризою і розгорнула численні саботажні акції: підпали, напади на державні установи у Східній Галичині, які мали продемонструвати силу українського національного руху. Наприкінці серпня польське керівництво ухвалило рішення завдати удару і польській опозиції, й українському національному рухові: розпустити парламент і заарештувати найактивніших діячів опозиції, призначити вибори на кінець листопада того самого року, але вже без участі провідних діячів як польської, так і української опозиції. А разом із тим – провести акцію «із пошуку та роззброєння українських терористів, котрі діяли в українському середовищі, в селах».

Загалом до кінця жовтня 1930 року було заарештовано понад п'ять тисяч діячів польського опозиційного руху і понад 130 провідних діячів українського національного руху. Загибло 7 членів ОУН, які зі зброєю в руках захищалися від польської поліції. Українське представництво в Сеймі, обране в листопаді 1930 року, значно скоротилося, проте все одно виявилось непоступливим у взаєминах із владою. Було подано (до речі, за підтримки польських опозиційних сил) декілька протестаційних заяв до Ліги Націй. Цю справу аж до 1932 року розглядали на Комітеті трьох, створеного спеціально для розгляду взаємин між національностями у європейських країнах. Урешті-решт Комітет трьох ухвалив рішення, в якому засудив дії польської влади, водночас піддавши критиці й діяльність українських націоналістів, які застосовували нелегальні методи боротьби з легальною польською владою. Тож виходить, що рівнозначні інвективи Марк Солонін мав би спрямувати й на адресу влади тодішньої Польщі, яка провадила репресії в державі незалежно від дії ОУН, хіба що на території Галичини ці репресії набули специфічних форм. Але, але, але...

Та й із Перацьким не все так просто: цей політик був одним зі «стовпів» авторитарного санаційного режиму, спрямованого передусім на придушення власне польської опозиції; після проведення пацифікації у Галичині він керував погромами всього українського на Лемківщині, Волині та Поліссі у 1931-1932 роках. Його вбивство мало надзвичайно широкий резонанс і, крім репресій проти ОУН, спонукало офіційну Варшаву через рік піти на нормалізацію відносин з поміркованим крилом українського руху, з націонал-демократами.

Квіточки і ягідки «ідеологічного фронту»

А тепер – увага! Велика, але дуже красномовна цитата, яка характеризує стиль російського дослідника, коли він пише про українське питання:

«В августе 1939 г., когда возник вопрос о том, что немцы, разгромив Польшу, может быть, разрешат ОУНовцам создать на ее обломках какую-то «мини-Украину», Мельник и Сцыборский экстренно составили текст Конституции будущей державы. Начинаясь она так: «Украина является суверенной, авторитарной, тоталитарной, профессионально-сословной державой». Во главе «суверенной тоталитарной» Украины должен был стоять назначаемый пожизненно Вождь Нации, имеющий право созывать и распускать правительство и парламент, причем в своих действиях Вождь несет ответственность только «перед Богом, историей и собственной совестью».

Есть такая хорошая поговорка: «Если птица ходит, как утка, плавает, как утка, и крикает, как утка, то это – утка». Как же должна называться организация, которая пропагандирует культ силы, открыто воспекает агрессию, экспансию, межнациональную вражду и войну?.. Обещает установить диктатуру несменяемого «вождя» и провести тотальные этнические

чистки? Не существует ли некий общеизвестный термин, которым принято обозначать подобные организации и движения? Молчат нынешние апологеты бандеровщины, молчат и не дают ответа. Или, напротив, истошно вопят, демонстрируя возмущение оскорбленной невинности – совсем как воспитанницы пансиона благородных девиц, которым показали голую лошадь” [5, с. 115].

Воістину вищий пілотаж колишнього авіаційного інженера: писати про ідеологеми МЕЛЬНИКІВ-ЦІВ, але приписувати їх “БАНДЕРІВЩИНИ”! І принагідно – вживати цей пропагандистський термін сталінської “випічки”, як на мене, неприпустимо для історика, тим паче, ліберала...

Чи, може, Марк Солонін не знає нічого про відмінності між різними “крилами” ОУН, між тодішнім закордонним проводом і крайовою езекутивною? Та ні, знає, щедро (але дуже й дуже вибірково) цитуючи україномовні тексти.

Скажімо, проголошення Акту відновлення Української держави 30 червня 1941 року він описує словами добре відомого галичанам (і не тільки їм) доктора богослов'я Костельника. Того самого Костельника, який зіграв брудну роль “підсадної качки” в процесі насильницького приєднання Української греко-католицької церкви до “сталінського патріархату”, здійсненого 1946 року під омофором НКВД та НКГБ. Утім, Костельник співпрацював з “органами” ще з 1941 року. А його діяльність як “об’єднувача” української церкви з російською повністю контролювалася та спрямовувалася чекістами. Як зазначалося в одному з документів НКГБ про ліквідацію греко-католицької церкви, “обезглавив греко-католическую церковь, мы создали предпосылки для организации движения, направленного к тому, чтобы ликвидировать унию и воссоединить эту церковь с русской православной церковью. С этой целью, нами 30.5.45 г. была создана «Центральная инициативная группа по воссоединению греко-католической церкви с русской православной церковью», в которую вошли авторитетные священники: доктор Костельник – от Львовской епархии, доктор Мельник, генеральный vikarий – от Дрогобычской епархии и Пельвецкий – проведенный впоследствии как председатель Станиславской епархии” [1]. Отакі от “авторитетні джерела” у російського історика-ліберала. Чом би тоді не описувати “змову лікарів-убивць” зі слів Лідії Тимашук і на основі “добровільних зізнань” заарештованих? До речі, стилістика процитованого Солоніним тексту, який начебто належав Костельнику, щось не дуже схоже на ту, що була притаманна інтелігентним галичанам, та ще й священникам. Імовірно, що процитований у книзі Марка Солоніна текст був складений якимось офіцером НКВД і вже тоді переданий “члену центральної ініціативної групи” для підпису і поширення вже від його імені.

Знов-таки: ким і навіщо спрямовувалася діяльність доктора Костельника, добре відомо не тільки професійним історикам, а й усім, хто пише про Галичину в ХХ столітті. Тож доводиться знову ставити наївне запитання: куди ж подівся професіоналізм історика-ліберала, як тільки зайшлося про українські справи?

Наступне гроно ягідок статті Марка Солоніна – це його оповідь про повернення ОУН(р) до національно-демократичної ідеології. Ця оповідь заслужено могла би прикрасити писання Дмитра Табачника чи Олесе Бузини – за стилістикою і рівнем аргументації; втім, оцініть самі:

“Стоило ли в рамках небольшой статьи уделять столь много места и времени обсуждению идеологии и фразеологии галичанского фашизма? Не лучше ли было сразу же начинать рассказ о «боях-пожарищах»? Убежден, что без хотя бы минимального знакомства с историей создания и идеологией ОУН невозможно понять всю дальнейшую эволюцию украинского национализма. В частности – по достоинству оценить тот ошеломляющий, небывалый «поворот на 180 градусов», произошедший на рубеже 43-44 годов. Организация, построенная на идеях «вождизма», террора, тоталитарной диктатуры и национальной вражды, декларирует вдруг принцип равенства всех граждан Украины без различия национальности и вероисповедания, да еще и дополняет его *разлагающими* лозунгами личной свободы, свободы совести, слова, печати и собраний. Что это с ними случилось? Был ли искренним этот, едва ли не единственный в истории, молниеносный поворот от проклятий и глумления над идеалами свободы и демократии к их прославлению?

Зная предысторию бандеровского движения, памятуя об его исходных идеологических основах, мы без труда находим ответ на эти вопросы. Ответ предельно прост – для бандеровских лидеров понятия «искренний» не существовало вовсе. С тем же успехом можно было обратиться к дальтонику с вопросом о том, какие обои больше нравятся: нежно-розовые или небесно-голубые... Какая «искренность» могла быть у людей, воспитанных в духе «фанатизма, догматизма, иллюзионизма и аморальности»? Трудно ли было им произнести «полезные» слова, если 15 лет назад они уже дали клятву совершить в «интересах дела» *наибольший* злочин и сокрушать своих врагов «ненавистью и вероломством»?

Ну, а те, кому такой вывод кажется необоснованным (или даже оскорбительным по отношению к «борцам против сталинской тирании», пусть ответят на два простых вопроса. Сменились ли после 3-го Чрезвычайного Сбора (август 1943 г.) лидеры движения? Осудили ли они свои прежние взгляды, программы и действия? Или замечательный лозунг «Свобода народам! Свобода человеку!» выдвинули те самые деятели, которые чуть раньше приняли

програму «повного усунення всіх займанців з українських земель», да так здорово преуспели в осуществлении этого самого усунення, что были залиты кровью невинных жертв не по локоть даже, а по самую макушку? И, наконец, самый главный критерий – черт с ними, со словами и программами, изменились ли вслед за словами дела бандеровцев?» [5, с. 118-119].

Щоби розібрати “по цеглинці” ці три абзаци, знадобилася б окрема велика стаття. Тут же зверну увагу читачів, з якою невимушеністю поставлені поруч словосполучення “галичанский фашизм” та “украинский национализм”. Хоч-не-хоч, а психологія сприйняття тексту диктує аудиторії ототожнення цих понять – не має особливого значення, на свідомому чи підсвідомому рівнях. І на використання українських слів у російськомовному тексті варто звернути увагу. Одне слово, що російський ліберал, що чорносотенець: коли йдеться про боротьбу українців за свою свободу, і лексика, й “аргументація”, і прийоми впливу на підсвідомість читачів у них однакові.

Ще раз: твердженням, що містяться у наведених вище трьох абзацах, варто присвятити окрему статтю, і я маю намір це зробити. Так само, як і тези, що у Західній Україні, мовляв, ішла “громадянська війна” – бо українці вбивали українців, ба більше – українці були і в радянських органах влади (а чи тоді у створених нацистами єврейських гето також ішла громадянська війна – бо ж були там і юденрати, і єврейська поліція, що відправляла людей до таборів смерті?). А сьогодні ми, нарешті, підходимо до найголовнішої ягідки статті Солоніна, точніше – до щедро всипаної такими ягодами крислатої журавлини.

Скажи, хто для тебе є авторитетом...

Одним із найщедріше цитованих авторів у цій статті є Віктор Поліщук, якого російський дослідник представляє як “українського історика”. Ба більше: факти та аргументи Марка Солоніна, ба, навіть його стилістика, мають чимало спільного із фактами, аргументами і стилістикою покійного вже Віктора Поліщука, якому тривалий час щедро надавали свої сторінки видання певного гатунку. Тож варто уважніше придивитися: а хто ж виступає чи не найвищим авторитетом і фактичним натхненником статті російського дослідника?

Найперше, що впадає в око, – вельми дискусійні підстави для того, щоб оголосити Поліщука “українським істориком”. У 1946 році в повнолітньому віці (тобто відповідаючи за свої вчинки) він як етнічний поляк-волинянин переїхав разом із матір’ю з УРСР до Польщі. Його батько у передвоєнний час був війтом міста Дубно. Віктор навчався у Вроцлавському університеті на юридичному факультеті. У комуністичній Польщі захистив дисертацію з критики ідеології українського націоналізму. Працював у прокуратурі. В 1981 році за часів злету “Солідарності” емігрував із сім’єю до Канади. Там заявив про себе як про українця, сім років пробув коректором в українській націоналістичній газеті “Новий шлях”, а далі знову став непримиренним борцем з українським націоналізмом як різновидом фашизму. Писався істориком, політологом, магістром права, доктором гуманітарних наук (іноді – доктором політології), хоча насправді його фах – це польський аналог того, що у нас називали “науковий комунізм”. На канадських польськомовних сайтах фігурував і фігурує як “визначний поляк”. Підтримував (причому беззастережно) у своїх публікаціях акцію “Вісла”. Один з улюблених авторів та найвищих авторитетів комуністичної преси 1990–2000-х років.

Та справа навіть не у біографії Віктора Поліщука (хоча, погодьтесь, якось не тягне він на “українського історика”). Справа у його текстах. Я не стану відстежувати кожен “факт” і “фактик” писань цього персонажа – тут потрібна була б товста монографія. Зауважу тільки головне – те, що є абсолютно беззаперечним для кожної притомної людини, – те, що допомагає пояснити феномен Поліщука.

У статті “Ще одна глорифікація Бандери” (надрукована в Україні на початку 2007 року тижневиком “2000”, № 1-2), що є рецензією на книжку Галини Гордасевич “Степан Бандера: людина і міф” (Львів, 2001) Віктор Поліщук, зокрема, писав: “Лукавство (м’яко кажучи!) Г. Г. виявляється і в тому, що для глорифікації свого героя вона намагається прослідкувати етимологію прізвища Бандери від якогось там польського слова, що нібито означає «прапор» (с. 49). Марні потуги! Я закінчив Вроцлавський університет, захистив у ньому кандидатську й докторську дисертації й авторитетно заявляю: щодо етимології прізвища Бандера, то вона на поверхні: воно, швидше за все, походить від німецького Banditen, значення якого не потрібно й перекладати” [4].

Деміфологізація

Воно й справді: “авторитетно заявляю”... І “не потрібно й перекладати”...

Кожен може знайти у Вікіпедії статтю Polska bandera wojenna – військовий стяг польський. Або іншу: “Bandera (z hiszp. Bandera) – przynależność państwowa statku (np. statek bandery estońskiej), w węższym znaczeniu podstawowa flaga podnoszona na jednostce pływającej, określająca tę przynależność”. А ще мій колега показував мені часопис польських військових моряків – теж Bandera.

Те, що хтось друкує подібні нісенітниця – зрозуміло. Є редактори та видання, для яких Україна та все українське просто не існують – є “южнорусское”. Проте чому Віктор Поліщук писав те, що викликає тільки сміх своєю “науковістю” й “авторитетністю”? Можна ж було

щось утнути щодо “заплямованого прапору” чи відмінності між гучним прізвиськом і людиною, яка йому не відповідала. Але ні!

І друга цитата – зі статті Поліщука (власне, це доповідь, оформлена як стаття) “Український інтегральний націоналізм як різновид фашизму” (2006): “Доказану участь у народовбивстві брали участь такі формування українського націоналізму, як Українська допоміжна поліція, т. зв. Українська повстанська армія, Служба безпеки ОУН Бандери, утворений з батальйонів «Нахтігаль» і «Роланд» 201 поліційний батальйон, 31 батальйон СД, що його називали Українським, іноді Волинським, легіоном самооборони. Поліційні полки дивізії СС–Галичина брали участь у воєнних злочинах. Досі науково не обґрунтована участь мельниківського Буковинського куреня у розстрілах киян у Бабиному Яру. Цей курінь увійшов до Києва у серпні 1941 р. і там його німці переформували в українську поліцію. Починаючи від вересня 1941 р., у Бабиному Яру розстріляно близько 200 тис. киян, більшість яких становили євреї. У зв'язку з цим депутат Рівненської міськради, М. Шкурятюк сказав: *Я горджуся тим фактом, що серед 1500 карателів у Бабиному Яру було 1200 поліціантів від ОУН і тільки 300 німців. Юрій Луценко сказав: У Бабиному Яру розстрілювали українці. Редактор мельниківського тижневика, політолог Сергій Грабовський, написав: ось парадокс Бабиного Яру: поліцаї-українці були активно долучені до розстрілів...* Все сказане тут підтверджує, що український націоналізм – це різновид фашизму” [3].

Ну, добре; я розумію логіку брехні, яка має бути грандіозною, щоби в неї хтось повірив – українська допоміжна поліція була “українською” не більш аніж перший Український фронт, поліційних полків дивізія Ваффен СС “Галичина” не мала, Буковинський курінь не міг увійти до Києва у серпні 1941 року (бо нацисти здобули місто лише 19 вересня), а увійшов тільки у жовтні, після масового нищення євреїв 29-30 вересня, більшість розстріляних у Бабиному Ярі не була євреями, так званий “виступ Шкурятюка” – фальшивка ще 1993 року і т. д. – усе це якось вкладається у зазначену вище логіку. Проте навіщо писати, що Сергій Грабовський є редактором мельниківського тижневика? У своєму житті я був редактором тільки одного тижневика – газети “Альтернатива” під час виборів до Верховної Ради 1998 року. Це було видання об'єднаних соціал-демократів ще до їхніх розколів, коли партію очолював Василь Онопенко. Але ж ніяк не “мельниківське”... Тим паче, що стаття “Київ часів Бабиного Яру: життя поза життям”, звідки висмикнута наведена Поліщуком “цитата”, була опублікована “Українською правдою” 26 вересня 2006 і чітко підписана: *Сергій Грабовський, заступник головного редактора журналу “Сучасність”*.

Будь-яка людина, яка бодай трішки займається українською історією, тим паче, величає себе доктором наук, знає: цей журнал виник у так званому “середовищі УГВР” або ж “двійкарів”, тобто тих емігрантів, які обстоювали демократичні цінності і були змушені відокремитися від ОУН(р), очолюваної Степаном Бандерою, яка у повоєнний час повернулася до авторитарних (але не тоталітарних!) ідей. І ще одне: “Сучасність” виходила, за рідкісними винятками, щомісяця. Бували й спарені числа, але тижневиком “Сучасність” не була ніколи, тим паче мельниківським, дотримуючись надпартійної лінії.

Ну, а щодо специфіки “цитування” Віктором Поліщуком текстів інших авторів, то ось моє твердження з тієї статті повністю: “І, нарешті, ось парадокс Бабиного Яру: поліцаї-українці були активно долучені до розстрілів тоді, коли основний контингент страчених становили... також українці. Що ж, у цьому факті немає нічого принципово нового для вітчизняної історії” [2]. Інакше кажучи, зміст сказаного мною викривлений відповідно до цілей і логіки “українського історика” та “доктора гуманітарних наук”.

Світоглядна недуга чи політичне замовлення?

Але все ж таки – навіщо було влаштовувати такі “танці” зі значенням прізвиська Бандера й особливо редакторською посадою Сергія Грабовського? Можна ж було сказати – “заступника редактора націоналістичного журналу” – і все! Як пояснити ці речі не те що під оглядом тієї чи іншої ідеології, а з позиції елементарного здорового глузду?

Не виходить, як не крути. Звісно, можна припустити, що Віктор Поліщук чи то не вмів прочитати написане чорним по білому, чи то на кожному кроці брехав і не міг зупинитися, чи то нічого не знав про український націоналізм, чи то його рукою водила якась нечиста сила.

Насправді, видається, правда сумніша і навіть трагічніша.

Віктор Поліщук, як сповіщали деякі ЗМІ, помер 2008 року від раку мозку, від злоякісної пухлини. У такому разі цілком логічним виглядатиме припущення, що його шалена злоба на все українське, помножена на абсолютну безглуздість фальсифікації елементарних фактів, – усе це наслідки важкої хвороби. Іншими словами, свої тексти писав не стільки він сам, скільки його недуга, яка зрештою позбавила людину похилого вже віку здатності зв'язно мислити і писати. Важко сказати, з якого часу від імені Віктора Поліщука говорила його

хвороба (помножена, звичайно, на дуже специфічні переконання), проте, ймовірно, тривалий час. Рак мозку – справа серйозна.

Але ще серйозніша і небезпечніша інша хвороба – рак думки.

Те, що на цю хворобу традиційно слабують ідеологи так званих “лівих” партій України – не новина (саме ідеологи, бо партійні вожді дуже вправно і продумано прилаштувалися за умов державно-олігархічного капіталізму). А от коли на цю хворобу починають хворіти російські ліберали, тим паче – знані науковці, то це вже дуже сумно. І небезпечно – не стільки для України, скільки для самої Росії, для її нетоталітарної й неавторитарної перспективи.

Хоча, можливо, все пояснюється значно простіше? Мій колега кілька років тому, коли ще не була надрукована книга “Нет блага на войне”, а стаття про український націоналізм щойно з’явилася на персональному сайті Марка Солоніна (де є чимало надзвичайно цікавих і ґрунтовних текстів), дискутував на форумі цього сайту з російським істориком, і, врешті-решт, висунув не дуже приємну для свого непробивного опонента гіпотезу: влада дозволила низці російських дослідників писати й друкувати дуже гострі речі про сталінський період в обмін на шалене “мочилов” стосовно українського визвольного руху.

Дуже хотілося б, щоб ця гіпотеза виявилася неправильною.

Звичайно, український націоналізм – явище дуже складне. Як і будь-який національно-визвольний рух, що змушений вдаватися до збройної боротьби проти колонізаторів й окупантів. З діяльністю його структур пов’язані і звияги, і злочини. Однак вести тверезу й об’єктивну розмову про нього варто зовсім з інших методологічних і світоглядних позицій, аніж ті, на які стає Марк Солонін, щойно мова заходить про Україну.

Література

1. Костельник Г. Биография [Електронний ресурс] / Г. Костельник. — Режим доступу: http://www.people.su/57428_3
2. Грабовський С. Київ часів Бабиного Яру: життя поза життям [Електронний ресурс] / С. Грабовський. — Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/news_print/2006/9/26/48031.htm
3. Поліщук В. Український інтегральний націоналізм як різновид фашизму. <http://www.poliszczuk.narod.ru/fashizm.htm>
4. Поліщук В. Ще одна глорифікація Бандери [Електронний ресурс] / В. Поліщук. — Режим доступу: <http://2000.net.ua/2000/svoboda-slova/12989>
5. Солонин М. “Нет блага на войне” / М. Солонин. — Москва: Яуза-пресс, 2010. — 288 с.